

Patrimoni literari i mitjans de comunicació

Ignasi Aragay, (AVUI)

1. **Boca orella:** els darrers anys s'està demostrant que el boca orella és més efectiu que els mitjans de comunicació. *La catedral del mar* d'Ildefonso Falcones, *La pell freda* d'Albert Sánchez Piñol i *Soldados de Salamina* de Javier Cercas en serien bons exemples. El boca orella avui també funciona més gràcies a Internet, als *sms*, als mòbils, etc. Les noves tecnologies de la comunicació estan tornant a donar protagonisme a la comunicació interpersonal per sobre de la comunicació de masses.
2. **Efecte novetat:** en aquest punt hi ha un factor crucial que és el factor de la descoberta individual. El públic lector està àvid de trobar per ell mateix. L'efecte descoberta va de la mà amb la desconfiança cap als mitjans de comunicació massius i de la mà, també, d'un cert i saludable esnobisme cultural. En principi, és bo que tothom vulgui ser descobridor: és una prova d'inquietud cultural. De fet, si us hi fixeu, després de l'èxit dels dos títols esmentats de Cercas i Sánchez Piñol, els seus següents llibres —*La velocidad de la luz* i *Pandora al Congo*— ja no han tingut una resposta tan abassegadora, tot i que també s'hagin venut molt. Potser, fins i tot, eren millors que els primers o, si més no, eren més per al gran públic, però s'han quedat amb un públic més petit. Ja no hi havia en joc el factor descoberta.
3. **Adéu als clàssics:** aquest efecte descoberta, al qual també juguen els mitjans de comunicació-informació, que per la seva mateixa idiosincràsia han d'oferir novetats, té derivades com l'oblit dels clàssics. Qui llegeix autors clàssics, siguin catalans o estrangers? La pressió mediàtica i mercantil —de les editorials— per promoure novetats condiciona molt el consum literari i fa oblidar els clàssics. La manca d'autoritat de l'escola i invisibilitat de l'acadèmia tampoc no ajuden en aquest punt. Amb els clàssics sovint s'ha de jugar a la redescoberta.
4. **Les modes:** les modes existeixen en literatura, tot i que no hi hagi salons on exhibir-les i que no es muntin desfilades damunt els avions. Els media fem d'aparadors i altaveus d'aquestes modes. Ara tenim l'esotèrico-històrica (*El Codi Da Vinci*) o l'ètnica (literatura angloíndia). No hi tinc res en contra, però constato que existeixen i que condicionen els editors, agents, periodistes i, finalment, els lectors. Entre els lectors, conviu la necessitat de fer descobertes i la voluntat de no quedar-se al marge de les modes, d'estar al dia.
5. **La crítica perd pes:** dins dels mitjans, hi ha dues menes de periodisme literari. Hi ha el de suplement, marcat per la tradicional crítica literària, i el generalista, que té com a objectiu la voluntat informativa divulgadora. El primer està perdent molt de pes. En part per culpa pròpia —amiguisme, endogàmia, incoherència, baix nivell, confusió entre ressenya i crítica: tot plegat ha portat a una falta de credibilitat de la crítica, i no em feu posar exemples; en tot cas, el suplement literari de *The Times* durant 72 anys (1902-1974) va publicar les seves crítiques sense firma: potser caldria tornar a aquest sistema— i en part perquè la informació cultural està guanyant terreny. Fa 18 anys, quan vaig entrar a l'AVUI, el diari tenia un

prestigiós suplement de llibres setmanal i una ridícula secció de Cultura i Espectacles de 2 o 3 pàgines diàries. Ara continua tenint un ampli suplement cultural setmanal (20 pàg.), però ja dóna entre 8 i 10 pàgines diàries de Cultura i Espectacles. Segurament és el diari de Catalunya, per no dir de tot l'Estat, que més atenció dedica a la literatura. Als altres diaris, els suplementes de llibres també van de baixa: *El Periódico* l'acaba de tancar i l'ha diluït dins un altre suplement, *El País* (parlo del *Quadern* en català, l'ha anat reduint i els llibres hi han anat perdent preeminència) i *La Vanguardia* també l'ha desliteraturitzat (de les 30 pàgines que té el seu suplement *Cultura/s*, només 10 són de literatura). L'editor Jaume Vallcorba afirma (revista *Trípodos*, núm.9 del 2006, de la Universitat Ramon Llull, facultat Ciències de la Comunicació Blanquerna): «Una notícia en una pàgina regular del diari acaba tenint una visibilitat (i per tant un efecte i unes conseqüències) de més gran transcendència que la mateixa notícia en una pàgina de suplement». En la mateixa revista, Jordi Puntí (coordinador del suplement *Quadern d'El País*), assegura que els suplementes literaris «han perdut pistonada i s'han convertit en un reducte». I cita diaris de prestigi com *La Repubblica* que han optat per no tenir-ne a canvi de donar pàgines diàries.

6. **Plat de segona:** si en concret parlem de literatura en català, continua sent un plat de segona, fins i tot als mitjans de comunicació catalans. I amb molt poques excepcions. Amb l'excusa que el criteri no és lingüístic sinó qualitatiu, la literatura catalana passa injustament a un segon pla. Tot això és molt difícil d'objectivar, però si ens poguéssim posar d'acord en la qualitat d'una obra en català i una en castellà, si decidíssim que són del mateix nivell, veuríem que la difusió als mitjans és molt més generosa per a la castellana que per a la catalana. Ja ho sé que això sona a victimisme, però és així. Com que hi ha una abassegador preeminència de mitjans escrits i parlats en castellà, i aquests naturalment tenen tendència a afavorir els productes culturals en la pròpia llengua, doncs ja està tot dit. Fins i tot diria que és natural. I després hi ha el factor comercial, la pressió de les editorials, que són molt més potents en castellà. Per exemple: el mateix AVUI presta molta més atenció a obres en castellà que la resta de mitjans escrits en castellà ho fan a les obres en català.
7. **Què ens falta:** en realitat, el que ens falta és un gran diari en català (o 2 o 3) que sigui de referència. Mentre la pauta informativa la marquen *La Vanguardia* i *El País*, la literatura catalana ho té molt malament: continuarà sent un plat de segona davant la literatura castellana, que és la que aquests mitjans es fan seva sense complexos.
8. **Antimediàtics:** d'altra banda, els escriptors en llengua catalana són, en general, més refractaris a participar en el joc mediàtic. Potser simplement perquè no hi estan acostumats. Sovint sembla que ja han assumit que això no va amb ells i es refugien en una mena de purisme que queda molt estètic però que no ajuda gens. Aquest secret orgull de saber-se antimediàtic és un desastre per a la literatura catalana. Després que no es queixin que la literatura catalana tingui tan poc pes social. Fins fa quatre dies, l'Albert Sánchez Piñol pràcticament no en volia saber res, dels mitjans. Ara ja veig que s'ha deixat fitxar pel Bassas. Me n'alegro. El Jesús Moncada

també era un cas com un cabàs. I el Jaume Cabré. També és veritat que hi ha els Porcel, Monzó, Maria de la Pau i Alzamora que compensen... En fi, potser no estem tan malament en aquest punt.

9. **Un cas extrem:** si més no ja no passen coses com ara fa 16 anys amb la mort de Manuel de Pedrolo, la família del qual no va voler que ningú se n'assabentés, si més no fins que no hagués estat enterrat. Però una errada de Pompes Fúnebres, que inicialment va posar el seu nom en la llista de morts del dia que envia als mitjans de comunicació i que després va fer-hi una correcció que consistia a retirar el seu nom, va fer saltar les alarmes. Era mort o no? Des de l'admiració per Pedrolo i com a mitjà informatiu que es deu als seus lectors, la majoria dels quals segur que també eren lectors de Pedrolo, a l'AVUI no ens podíem quedar amb els braços creuats. Al cap d'una estona em vaig trobar amb en Joaquim Carbó, amic seu, davant del portal de l'edifici on vivia Pedrolo, al carrer de Calvet, trucant al timbre. No hi havia ningú. Ens vam dividir la feina: en Carbó va decidir anar a l'Hospital Clínic, a veure què en sabien, i jo vaig marxar a Sancho d'Ávila. Allí em vaig trobar amb la Rosa M. Piñol, periodista de *La Vanguardia*. Vam agafar el director d'aquella casa de morts, que ens començava a semblar una casa de bojós, i el vam posar entre l'espasa i la paret: vostè no pot dir res, d'acord, però nosaltres farem una afirmació i si vostè no la nega, vol dir que l'afirmació és certa. Així, contra la voluntat de la família però amb vocació de servei al país, vam tenir la confirmació de la mort de Pedrolo. No crec que avui hi hagi cap escriptor tan fastiguejat amb el país com per voler morir en l'anonimat més absolut. Per a bé i per a mal, Catalunya s'ha normalitzat, però també es veritat que aquesta normalització no ha suposat la plenitud que Pedrolo i molts altres esperàvem, tant en el terreny literari que avui ens ocupa com en el polític. I una prova és que la memòria i l'obra del mateix Pedrolo ha quedat relegada a un discret i injust raconet.
10. **Frankfurt:** no podria acabar sense fer un esment a l'ítem informatiu literari que més pàgines i minuts ha ocupat als mitjans els últims tres anys: la cultura catalana com a convidada d'honor a la Fira del Llibre de Frankfurt 2007. Què es pot dir a aquestes alçades? Jo crec que per no parlar clar des d'un principi des del poder i dir que, per justícia històrica, era l'hora de la literatura catalana, s'ha acabat generant confusió i malestar per totes bandes. Seria ridícul que, en el context de tot el que hem explicat fins ara, de l'episodi de Frankfurt en sortís la imatge pública, hàbilment difosa pels diaris estatals —*El País, El Mundo*...— que els escriptors en llengua castellana estan marginats a Catalunya! Si aquesta és la conclusió que en treu una part important del públic català, hi haurem fet un trist negoci.